

פרשת שמיני

עבודת קרבן העומר

כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות

בין פסח לעצרת ישנו קו המחבר שהם ימי ספירת העומר. יש להקדים, בכוחה של מצוות העומר איתא במדרש (ויקרא רבה, כח):

א... אמר רב ינאי בנוהג שבעולם אדם לוקח ליטרא אחת של בשר מן השוק, כמה יגיעות הוא יגע כמה צער הוא מצטער עד שבישלה. והבריות ישנין על מטותיהן, והקב"ה משיב רוחות, ומעלה עננים, ומגדל צמחים, ומדשן את הפירות, ואין נותנים לו אלא שכר העומר. הדא הוא דכתיב (ויקרא כג, י-יא) "והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן". (אמנם בגמרא בראש השנה (דף טז.) אומרת: "תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא. מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח? מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקב"ה: הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת? מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן". מבואר בדברי הגמרא דטעם הבאת העומר כדי שתתברך תבואה שבשדות. ונמצא דיש שני טעמים. הכרה והודאה שהכל מאיתו יתברך, ואף הודאה על ידי ברכתו יתברך, ובזכות מעשה זה יברך הקב"ה את התבואה שבשדות. מטרת הבאת העומר היא כהודאה לקב"ה על התבואה שבשדות. ולא זו בלבד, אלא שאנו מביאים לו מנחת שעורים, שפחותה היא משל חטים, ואילו הקב"ה נותן לנו מידו הפתוחה והרחבה, הרי שחובה עלינו להקפיד בהודאה לקב"ה על חסדיו).

ג. אמר רבי ברכיה אמר הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל, כשהייתי נותן לכם את המן הייתי נותן עומר לכל אחד ואחד מכם. הדא הוא דכתיב (שמות טז, טז) "עומר לגלגולת", ועכשיו שאתם נותנים לי את העומר, אין לי אלא עומר אחד מכולכם, ולא עוד אלא שאינו של חטים אלא של שעורים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם "והבאתם את עומר..."

ד. מאיזה זכות זכו ישראל לירש הארץ, הוי אומר בזכות מצות העומר דכתיב גביה "כי תבואו" לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם "כי תבואו אל הארץ וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר..." (אמנם בגמרא בראש השנה (דף יג.) דנה כיצד הביאו את העומר בבואם לארץ, הלא זהו תבואת גוים הפטורה מקרבן העומר. ומסקנת הסוגיא שנכנסו לארץ ב' ניסן, והיה נס שגדלה התבואה ברשותם שליש גדולה, בחמשה ימים עד ט"ו ניסן, וכך הקריבו את קרבן העומר).

ה. "והניף את העומר לפני השם", וכיצד היה מניפו רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בר חנינא אמר, מוליך ומביא מעלה ומוריד. מוליך ומביא, למי שהעולם כולו שלו. מעלה ומוריד, למי שהעליונים ותחתונים שלו. רבי סימון ברבי יהושע אמר מוליך ומביא, כדי לבטל רוחות קשות. מעלה ומוריד, כדי לבטל טללים קשים (אחרי שמביא את קרבן העומר ומבין שהכול מאיתו יתברך, עצם הקרבת הקרבן מבטאת הודאה לקב"ה על חסדיו הגדולים עמנו, ובזכות ההודאה תתברך התבואה שבשדות. וזהו שמבאר המדרש מהי התנופה. מניפים את העומר כביטוי שהכול מאיתו יתברך, ומודים לו על כך, ובזכות כך הקב"ה מבטל מאיתנו רוחות קשות וטללים קשים).

קרבן העומר - זכותנו על הארץ

ו. אמר רב אבון ורבי נחמיה ורבי יעקב בר אבא בשם רבי יהודה ברבי סימון, רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש היא. רבי יוחנן אמר לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך שעל ידי מצות העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען. הדא הוא דכתיב (בראשית יז, ח)

¹ לרגל ימי בין הזמנים, השבוע לא נמסר שיעור. הדברים נאמרו במספר שיעורים בקיץ תש"פ. השיעורים יתחדשו א"ה עם תחילת זמן קיץ בשבוע הבא.

ונתתי לך ולזרעך אחרריך" על מנת "ואתה את בריתי תשמור", ואיזה, זה מצות העומר. (מכאן הוכיח רבי משה שפירא שהעומר קרוי ברית, דוהו "את בריתי תשמור" ואכן בזכות ברית זו זכה אברהם לירש את ארץ כנען. ונמצא שכל זכותנו על הארץ מבוססת על מצוות העומר, וכמבואר מעלת מצוה זו היא בהודאה לקב"ה על חסדיו המרובים, ובלא מעשה ההודאה מצדנו תבטל זכותנו על הארץ, וכדמצינו בדברי רש"י (בראשית א, א): "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה, אלא מ"החודש הזה לכם" (שמות יב, ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? משום (תהלים קיא, ו) "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים". שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

על ארץ ישראל נאמר "ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו". מגורנו בארץ תלויים במעשנו, ולכן אנו רואים היום רבים שהקזו את דמם במלחמות על הארץ, וכיום נמצאים ברחבי העולם, ואומרים אם יודמן לנו נשתקע בארץ; והלא דבר הוא, ישנם רבים שדרים דורות רבים בירושלים, ולא יצאו הימנה לעולם, אף שלא עשו מאומה להגן על הארץ, אך אתה שהקזת את דמך, על הארץ הזו, אינך מתגורר בה? הם הם הדברים. כיון שהזכות לגור בארץ היא במעשנו, לכן ישנם שמסרו נפשם על הארץ, אך לא זכו לדור בה, כי החיבור אינו במלחמה, החיבור הוא מכוחו של הקב"ה שנותן לנו את הזכות לדור בארץ שעיניו בה; ונמצא שאחר שמאמין שהקב"ה ברא את העולם והוא שהוציאנו ממצרים, אף מודה שהקב"ה מנהיג את העולם, והכל מושגח על ידו, ניתן לקבל את התורה ולצאת לחירות עולם. אך בלא האמונה לא שייך להגיע לחירות עולם).

מצוות העומר הכריעה את מדין וסנחריב

ריש לקיש אמר לעולם אל תהי מצות העומר קלה בעיניך שעל ידי מצות העומר עשה הקב"ה שלום בין איש לאשתו, הוי אומר בזכות קמח שעורים. אמר רבי אבהו ורבי סימון ורבי יהושע בן לוי היא שעמדה להם בימי גדעון שנאמר (שופטים ז, יג) "ויבא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום ויאמר הנה חלום חלמתי והנה צליל לחם שעורים", מהו צליל לחם שעורים רבנן אמרי על שצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים, ובזכות מה ניצולו בזכות לחם שעורים. ואיזו, זו מצות העומר (המדרש מדבר על תקופתו של גדעון, שלא היו לישראל זכויות כלל בזכות עצמם, וזכה גדעון להציל את ישראל. אמר לו הקב"ה (שופטים ו, יד) "ויאמר לך בכחך זה (בכוח הזכות הזה שלמדת סניגוריא על בני - רש"י) והושעת את ישראל מכף מדין הלא שלחתיך". אמנם זהו זכותו של גדעון לגאלם, אך זכותם של ישראל להיגאל, מביא המדרש דוהו בזכות קרבן העומר. ומכיון שהיו רוב העם עובדי עבודה זרה עשה עמהם הקב"ה נס ופלא כדי שיראו שהוא האלוקים. אומר הפסוק (שופטים ז, כ-ז): "ויאמר ה' אל גדעון רב העם אשר אתך מתתי את מדין בידם פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי. ועתה קרא נא באזני העם לאמר מי ירא וחרד ישב ויצפר מהר הגלעד וישב מן העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשארו. ויאמר ה' אל גדעון עוד העם רב הורד אותם אל המים ואצרפנו לך שם והיה אשר אמר אליך זה ילך אתך וכל אשר אמר אליך זה לא ילך עמך הוא לא ילך. ויורד את העם אל המים. ויאמר ה' אל גדעון כל אשר ילק בלשונו מן המים כאשר ילק הכלב תציג אותו לבד וכל אשר יכרע על ברכיו לשתות. ויהי מספר המלקקים בידם אל פיהם שלש מאות איש וכל יתר העם כרעו על ברכיהם לשתות מים. ויאמר ה' אל גדעון בשלש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם ונתתי את מדין בידך וכל העם ילכו איש למקומו". הרי שעשה עמהם הקב"ה נס ופלא שנצחו את מדין בשלוש מאות איש בלבד, וזהו בכוחה של מצוות העומר).

אמר רבי שמואל בר נחמני, היא שעמדה להם בימי חזקיהו הדא הוא דכתיב (ישעיה ל לב) "והיה כל מעבר מטה מוסדה אשר יניח ה' עליו בתופים ובכנורות ובמלחמות תנופה נלחם בהשם", וכי יש מלחמת תנופה באותו הדור, הוי אומר זו מצות העומר. (זמנו של חזקיהו הוא הפכו של זמנו של גדעון. בזמן חזקיהו לא היו תינוק ותינוקת בכל גבול ארץ ישראל, שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, ולא עמדו בידם זכויותיהם לנצח במלחמה, לולי מצוות העומר שסייעה בעדם).

העומר הכריע את גזירת המן

רבי לוי אמר היא שעמדה להם בימי המן, דאמר רבי לוי כיון שראה מרדכי את המן בא כנגדו והסוס בידו, אמר דומה אני שאין רשע זה בא אלא להרגני. והוון תלמידיו יתבין תניין קמוי (והיו תלמידיו יושבים ושונים לפניו), אמר להם: עמדו וברחו שמא תכוו בגחלת. אמרו ליה (תלמידיו): בין לקטול, בין לחיי, אנן עמך ולא נשבקך (בין אם למוות ובין אם לחיים, אנו עמך ולא נעזובך). מה עשה, נתעטף בטליתו ועמד בתפלה לפני הקב"ה, ותלמידיו יתבין תניין (ותלמידיו יושבים ושונים פרקן).

אמר להם (המן): במה אתם עוסקים? אמרו לו (התלמידים): במצות העומר שהיו ישראל מקריבין במקדש ביום הזה (ט"ז ניסן). אמר להון (המן): הדין עומרא במאי הוה דדהב או דכסף? (העומר הזה ממה הוא היה, מזהב או מכסף?) אמרו לו (התלמידים): דשעורין. אמר להון (המן): וכמה הות טימי ידידיה בעשרה קנטרין? (וכמה משקלו? עשרה קנטרין שהוא משקל חשוב?) אמרין ליה (התלמידים): סגין בעשרה מנין (עבור מצוות העומר די בכמות של עשרה מנים). אמר להון (המן): קומו, דנצחו עשרת מנכון לעשרת אלפים קנטריא דכספא (קומו מאבלכם, כי נצחו עשרת המנים שלכם, את עשרת קנטרי הכסף שנתתי לאחשרוש).

הרי שאף נס ההצלה מהמן אירע בזכות קרבן העומר. הרי לנו עוצמתה של מצוות הקרבת עומר שעורים, שזו כמות מזערית, אך מכיון שזהו מכלל ישראל כולו כהודיה על התבואה, זכו ומגינה עליהם מצוה זו מכל פורענות שתבוא עליהם.

חיובו של קרבן העומר

יש להבין מדוע הספירה נקראת על שם העומר, "ספירת העומר"? עוד מקשה רבי יוסף זונדל סלנט בספרו "באר יוסף" (ויקרא כג, י-טז):

יש להתבונן בזה. למה שינתה התורה כאן במנחה זו לקרוא אותה בשם עומר. הלא העומר הוא רק מדה מדברית והיא עשירית האיפה, כמו שכתב רש"י כאן, וכן כתיב בפרשת בשלח (שמות טז, לו) "והעומר עשירית האיפה הוא", ואם כן למה נאמר כאן מדת העומר ולא אמר עשירית האיפה, כמו בכל הקרבנות והמנחות שלא הזכיר עומר רק עשירית האיפה, ולמה יצאה מנחה זו מן הכלל לקרוא אותה בשם עומר?

עוד יש להבין במצוות הספירה, מהו הטעם שסופרים אותה לעומר, וכן נוסח הברכה הוא 'על ספירת העומר', והיום כך וכך לעומר, ואם עניין הספירה הוא ליום קבלת התורה שהוא חג השבועות (וכמו שמובא בספר החינוך), אם כן איזה שייכות יש לזה להעומר, במה שכל עיקר הספירה מונים לו?

וצריך בזה גם כן טעם במה גדול כל כך זכות העומר שהוא עשירית האיפה שעורים שעמד להם לישראל בכל הדורות מה שלא מצינו כל כך בשאר הקרבנות והמנחות אף שהיו מרובים יותר מהעומר, שמהעומר הקריבו על המזבח רק הקומץ, והשאר היה נאכל לכהנים (כמבואר במשנה מנחות דף טז:), ועד כדי כך שאמרו במדרש הנזכר לעיל על העומר דעל זה נאמר "ואתה את בריתי תשמור" ואיזה זה מצוות העומר.

מצוות העומר לזכור חסדיו יתברך בבריא

מבאר השפתי חיים (מועדים ג, עמוד 30):

נקדים את דברי החינוך (שב) בעניין קרבן העומר: "משרשי המצוה. כדי שנתבונן מתוך המעשה החסד הגדול שעושה השם ברוך הוא עם בריותיו לחדש להם שנה שנה תבואה למחיה, לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא ממנה (מהתבואה הנקצרת), למען נזכור חסדו וטובו הגדול טרם נהנה ממנה".

עוד בטרם שנהנה מהתבואה החדשה עלינו ללמוד ולהכיר: שהכול ניתן מאת השם יתברך בגודל חסדיו, וכמו שאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה, ורק לאחר שמברך ומגיע להכרה שהנאה זו ניתנה מאת הקב"ה אזי מותר לו ליהנות, כך קודם הבאת קרבן העומר התבואה החדשה אסורה, ורק אחרי שמיחסים את הכול להקב"ה ומתבוננים בחסד ה', שמפרנס ומחיה רשאים לאכול. אך לא זו בלבד מטרת הקרבת העומר, יש בה מטרה נוספת להוסיף ברכה, כפי שכתב "ומתוך שנהיה ראויין לברכה בהכשר מעשנו לפניו - תתברך תבואתנו". וזה כמאמר הגמרא (ראש השנה דף טז). "אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות". 'עומר' זו עצה לברכה מאת ה'. אם אנו מכירים שהכול מהקב"ה אנו ראויים כבר לתוספת ברכה בתבואה.

ויושלם חפץ ה' בנו שחפץ ברוב טובו בברכת בריותיו

"ויושלם חפץ ה' בנו שחפץ ברוב טובו בברכת בריותיו" - "האדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו" (מסילת ישרים, א). מטרת הקב"ה בבריאה היא - להיטיב! וכאשר אנו מכשירים את עצמנו לקבל ברכתו על ידי עשיית רצונו וקיום המצוות בכלל, ובהקרבת העומר בפרט - אנו גורמים שהקב"ה יברך אותנו - זה עצמו קיום רצונו של הבורא, וגרימת נחת רוח לפניו, שהרי בזה הוא חפץ וכל תכלית הבריאה היא להיטיב לנו, ובגמול זה רוצה הקב"ה ברוב טובו להתחסד עמנו ולהשפיע עלינו ברוחניות ובגשמיות. על כן חלק מההכרה של הקרבת העומר - שנכשיר את עצמנו לכך שה' ייטיב עמנו.

יסוד עמוק למדנו מדברי החינוך: עבודה זו בחינת צורך גבוה! מלבד עצם השכר וההתקרבות לה' - לה זוכים על ידי קיום המצוות, אנו מקיימים רצונו בזה שכביכול נותנים לו את האפשרות להיטיב לנו, ההכרה בעוצם חסדו וקבלת חסדו - היא עשיית רצונו.

הרי לנו שעד כמה שיבין שכל שיש לנו זהו מהקב"ה, זה עצמו יתן לו את האפשרות לעמוד בניסיון ולקבל אמונה בצורה הנכונה, וכך יזכה לקבל את השכר הגדול הצפוי לנו בעולם הבא. זהו מהותו של קרבן העומר.

מדוע לא חוששים שלא יסיים לספור

הספירה אינה מתאריך מסוים עד תאריך מסוים. הספירה היא מיום שני של פסח עד שיחלפו חמישים יום. ויש להקשות מדוע אין לחג השבועות תאריך והוא לעולם בסיומה של הספירה?

מביא ה"להעיר להורות ולהשכיל" (ג), ימי הספירה כחולו של מועד:

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אלה הם מועדי" (ויקרא כג, ב), ומסיים שם (ויקרא כג, מד) "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". והעיר בשפת אמת (אמור, תרמב) למה נזכרים בתוך המועדות גם ימי הספירה שאין בהם כלום מן המועד?

ב. תוספות מנחות (דף סה:): גבי יובל כתיב (ויקרא כה, ח) "וספרת לך", ושם בית דין סופרין ומברכין כמו שאנו מברכין על ספירת העומר, וגבי זבה דכתיב (ויקרא כו, כח) "וספרה" לא שייך בה ברכה כיון שסותרת דאי חזיא אפילו בשביעי סתרה, עד כאן לשונו. כלומר כיון שיתכן שתראה זיבה ואז תסתור כל ספירתה נמצא שהיתה כאן ברכה לבטלה על כן לא תברך. (עין סמ"ג עשין ר). והקשה במשיבת נפש (מרבי יוחנן לוריא מגדולי אשכנז עמוד קפד) הרי גם בספירת העומר נחשוש שמא ישכח באמצע ימי הספירה, או שמא ימות והיה ברכה לבטלה.

ויש להוכיח מכאן שימי ספירת העומר יש בהם מענייני המועדות וכך הוא לשון הרמב"ן (ויקרא כג, לו), "צוה בחג המצות שבעה ימים בקדושה לפנייהם ולאחריהם כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשו הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש. ולכך יקראו רבותינו ז"ל בכל מקום חג השבועות עצרת, כי הוא כיום שמיני של חג שקראו הכתוב כן".

נשמה יתירה בחול המועד

ג. תוספות (ביצה דף לג:): מבאר, טעמא דמברכים על הבשמים במוצאי שבת משום נשמה יתרה שאבד, וכדי ליישב דעתו לכן מריח הבשמים. ועיין ברשב"ם (פסחים דף קב:) שכתב דגם ביום טוב יש לנו נשמה יתרה כשבת. והקשו עליו בתוספות, דאם כן למה לא תקנו בשמים במוצאי יום טוב? ולפיכך דחו דברי הרשב"ם וכתבו דביום טוב אין נשמה יתרה. ומה יענה הרשב"ם לשאלה פשוטה

זו?

הגמרא בביצה (דף טז.) אומרת דאמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר (שמות לא, יז) "שבת וינפש", כיון ששבת ווי אבדה נפש. עיין שם. ובודאי שיש לתמוה שחז"ל מצאו מקור לזה שבשבת באה לאדם נשמה יתרה, מהפסוק שמגלה לנו שהנשמה היתרה יוצאת במוצאי שבת?

וכדי ליישב את כל התמיהות דלעיל, נפתח בדברי הרמב"ן בחיבורו 'האמונה והביטחון' (כא): "נשמה יתירה שיש לאדם בשבת וביום טוב, ואינה מסתלקת בחולו של מועד, ולא במוצאי יום טוב לחול אף על פי שאין חולו של מועד, שלכן אין מברכין על הבשמים במוצאי יום טוב". הנה מצאנו ששיטתו מתאימה לדעת הרשב"ם, בתוספת הסבר. כלומר - באמת גם בשבת וגם ביום טוב יש נשמה יתרה, אבל הבדל יש ביניהם - הנשמה היתרה הבאה לאדם בשבת יוצאת ממנו במוצאי שבת, מה שאין כן הנשמה היתרה שבאה ביום טוב - אינה יוצאת מן האדם, אלא מתווספת היא אליו לנצח. וטעם הבדל זה עומד להתבאר לפנינו.

בגמרא בביצה (דף יז.) מבואר שביום טוב שחל בשבת חותם "מקדש השבת ישראל והזמנים" ואינו חותם מקדש ישראל השבת והזמנים מפני ששבת מקדשא וקיימא ולא ישראל מקדשי ליה". ופירש שם רש"י, "בשלמא זמנים - צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן, שעל ידי קדושת ישראל נתקדשו הם, ואילו לא נתקדשו ישראל - לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית דין". עיין שם. יש חילוק בין השבת ובין שאר המועדים, שהשבת היא קדושה ועומדת מששת ימי בראשית, ואינה תלויה כלל בכני אדם, מה שאין כן שאר המועדות שקדושתן נקבעת על ידי ישראל, כי הם שקובעים באיזה יום יחול ראש חודש, והם שקובעים לעבר את השנה. ומתוך הבדל זה נתבונן בחילוק בין הנשמה יתרה שבאה בשבת ובין זו שבאה ביום טוב. ונאמר, שזו של שבת מאליה היא באה, מתנת הינם כמו השבת בעצמה, ומכיון שיוצאת שבת, ניטלת גם אותה נשמה. אבל לעומת זאת - הנשמה היתרה של יום טוב באה על ידי עבודת האדם והתקדשותו.

ועל כן גם ביציאת יום טוב, אין הנשמה עוזבת את האדם אלא נשארת עמו. ועל כן אמר רבי שמעון בן לקיש שהמקור להך נשמה יתרה נלמד מ"וינפש" וי נפש, שהולכת מן האדם בצאת השבת, מפני שכאן היא נקודת ההבדל שבינה ובין שאר ימים שאף בהם באה נשמה יתרה אל האדם.

ונוסיף ונצטט דברי הרמב"ן (אמונה וביטחון, כא) "תן חלק לשבעה וגם לשמונה" (קהלת יא, ב), אלו שבעה ימים שנקראו מקראי קדש, "וגם לשמונה" - זה שבת. ויתכן לפרש רבוי "וגם", לרבות חולו של מועד. ומה שאמר "תן חלק" - רמז לנשמה יתירה שיש לאדם בשבת וביום טוב". עיין שם עוד. הנה לפנינו חידוש נפלא, שאותה נשמה יתרה, אין סוף ענינה שבאה ליום טוב ולשבת בלבד, אלא גם בחולו של מועד, ולפי מה שהוסבר נאמר שאף חולו של מועד - תלוי בעבודת האדם, ולפי מה שהוא מקדש אותם ימים, כך יזכה לנשמה גדולה יותר. עד כאן דבריו.

ובזה מיושבת הערת השפת אמת למה נכנסה פרשת ספירת העומר אל תוך המועדות, כי ימים טובים הם כימי חול המועד ממש עוד ימים טובים, נמצינו למדים שאף ימי ספירת העומר יש בהם מעלה של חול המועד. ואם נשלים את דברי הרמב"ן בתוך דברי הרמב"ן, נגיע למסקנה שאף בימים אלו זוכים ישראל לנשמה יתירה, ואותה נשמה יתירה תוצאה היא מעבודת האדם, כי ימים אלו ימים של עבודה המה כפי שהבאנו... דברי הסבא מקלם (חכמה ומוסר א, רלו) שכל ימי הספירה היו עוסקים באחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, וביום המ"ט היו מחברים כל המ"ח מידות לאחת עיין שם עוד, אין לך עבודה גדולה מזו. ולכן אנו מברכים על ספירת העומר, ואין זבה מברכת על ספירת ז' נקיים שלה, מפני שאם תראה תסתור כל ספירתה, שהרי כל תכליתה להגיע אל היום האחרון. מה שאין כן בספירת העומר, כל יום הוא רווח וגם אם ישכח האדם לספור יום אחד או ימות באמצע אין כאן סתירת כל הספירה, כי אותה נשמה יתירה אינה עוזבת אותו.

להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד

והנה מוסיף החינוך (שו):

משרשי המצוה על צד הפשט, לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל, וכמו שכתוב (ירמיהו לג, כה) "אם לא בריתי יומם ולילה". והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקיימוה, וכמו שאמר השם למשה (שמות ג, יב) "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה". ופירוש הפסוק כלומר, הוציאך אותם ממצרים יהיה לך אות שתעבדון את האלוקים על ההר הזה, כלומר שתקבלו התורה שהיא העיקר הגדול שבשביל זה הם נגאלים והיא תכלית הטובה שלהם. וענין גדול הוא להם, יותר מן החירות מעבדות, ולכן יעשה השם למשה אות צאתם מעבדות לקבלת התורה, כי הטפל עושיין אות לעולם אל העיקר.

ומפני כן, כי היא כל עיקרן של ישראל ובעבורה נגאלו ועלו לכל הגדולה שעלו אליה, נצטוונו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ועל כן לא נרצה להזכיר בתחילת חשבוננו ריבוי הימים שיש לנו להגיע לקרבן שתי הלחם של עצרת.

הרי שהמניין הוא להראות כמה גדול חשקנו בקבלת התורה, ולכך אם נספור עוד כמה ימים נשאר לנו עד קבלת תורה, לא נעמוד בזה, ולכך מונים כמה ימים התקדמנו.

יעקב קידש וטיהר עצמו בשבע שנות ההמתנה

מבאר הרב פינקוס (פסח וספירת העומר, עמוד 166):

והקושיא מפורסמת, הרי כשסופרים לקראת דבר שמחכים לו סופרים את הימים שנותרו ולא את הימים שכבר חלפו עברו. ולמשל, ילד לפני בר-מצוה יספור וימנה כך וכך ימים נותרו לי עד לבר-מצוה. כך גם לפי דברי החינוך, לכאורה היו צריכים להתחיל במניין ארבעים ותשע יום כנגד ארבעים ותשעה ימים שנותרו עד קבלת התורה, ואחר כך ארבעים ושמנה, וכך הלאה והלאה?

ולבאר דבר זה נקדים דברים שכתב מרן רבי אהרן קוטלר זצ"ל במאמרו המפורסם בעניין לימוד חומש, והדברים הם לאמיתה של תורה. הוא כותב: התורה מספרת לנו שיעקב היה צריך לחכות שבע שנים כדי לשאת את רחל, "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה" (בראשית כט, כ). ולכאורה קשה, הרי אנו יודעים שהטבע זה בדיוק הפוך, ככל שאדם מחכה ורוצה בדבר, כך הימים שחולפים נראים יותר ארוכים, יום לשנה ייחשב? אלא בהכרח מבואר כאן שיעקב אבינו קידש וטיהר את עצמו והכין עצמו לקראת הבניין של עם ישראל. עד כאן תורף דברי רבי אהרן קוטלר.

וביאר דבריו כך הוא: משל לאדם שנזקק נואשות למליון דולר. אם יאמרו לו שבעוד מאה יום הוא יקבל מליון דולר הרי הוא יהיה מאושר. אולם, כל יום של המתנה יראה לו כנצח, שכן הימים נראים לו כמפרידים ומרחיקים אותו ממליון הדולרים. לא כן אם נזקק אדם למליון דולר ויציעו לו עבודה שמדי יום ישתכר באותה העבודה עשר אלף דולר, כך שבסוף תקופה של מאה ימים יהיה בידו מליון דולר, הרי שבשביל אדם זה הימים יחלפו במהירות.

ומה ההבדל? כי כשאדם צריך מליון דולר ואומרים לו להמתין מאה יום, אזי מאה ימים אלו הם ימי המתנה בעלמא, ימים ריקים בלי תוכן, ואם כן הימים האלו הם עבורו רק ימי חציצה בינו לבין הכסף. אבל אם מאה הימים אינם אלא אופן איך להרויח את הכסף, אז הימים אינם ריקים וחוצצים, אלא להפך, כל יום הוא יום של בניין והתקדמות לקראת המטרה הנכספת, ובאופן כזה הימים עוברים מהר מאוד, וכל יום של מאה הימים הוא יום של אושר, כי אם ידלג יום אחד הוא לא ישיג את מטרתו - את מלא הסכום.

וכך היה הדבר עם יעקב אבינו. במשך שבע שנות ההמתנה יעקב אבינו בנה את עצמו, ולכן כל יום שעבר היה בשבילו יום של אושר, כי זה היה יום של התכוננות לקראת בניין בית ישראל. ולכן: "ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אותה", כי 'אהבה' זו, פירושה,

רצונו הקדוש והטהור של יעקב אבינו לאותו יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה שיבוא מתוך נישואי יעקב ורחל וכל יום שעבר היה תוספת נדבך בבניין זה. שבע השנים היו שנים של בניין לקראת מטרה נכספת זו, ולכן היו בעיניו כימים אחדים.

ימי הספירה מטרת להתכונן לקבלת התורה

זהו איפה ההבדל. אילו היה ממתניין לקבלת התורה והיו סתם חמישים יום באמצע, אז בודאי שהיו מונים את הימים שנותרו, כי היו מחכים שכבר יחלפו ויעברו ימים אלו המעכבים את קבלת התורה. אבל באמת, ימים אלו הם הרי ימי הכנה ובניין לקראת קבלת התורה. ובאופן, שאחרי יום אחד של בניין ראויים יותר לקבלת התורה, ואחרי יומיים ראויים יותר, אחרי שלוש עוד יותר, וכך הלאה והלאה. עד שבמלאות ארבעים ותשע ימים כבר ראויים לחלוטין לקבלת התורה; ואם כן זהו הרמז הפשוט במצוות ספירת העומר, אנחנו סופרים ארבעים ותשע ימי בניין לקראת מתן תורה.

ונמצא, שעצם מהותם של ימים אלו כאילו תובעים הם מעמנו למלאותם עם תוכן. שכן כאומר, מצד הסדר הפשוט הספירה הייתה צריכה להיות הפוכה, דהיינו לספור את הימים שנותרו, ורק מפני שאנחנו מצווים למלאות ימים אלו עם תוכן אנחנו סופרים את הימים שעברו ואת התוכן שיצקנו בהם; ימים אלו הם ימים חשובים מאוד, וכמליצת האר"ז "ל שכל ימות השנה הם כמים היורדים טיפין טיפין ואילו בימים הטובים ארובות השמים נפתחו, כך ימי הספירה הם ימים בהם ארובות השמים נפתחים ממש. אלו הם ימי הבניין לקראת מתן תורה.

ספירת העומר - הכרת הטוב

ומעתה יתבאר היטב ביאור הבאר יוסף בדברי החינוך:

הנה מבואר בדבריו, דטעם הבאת העומר הוא הכרת הטובה והחסד שהשם יתברך עושה עמנו בהתחדשות התבואה שנה שנה, ומצוות הספירה הוא בעיקר למנות מיציאת מצרים, שהיא סיבה לקבלת התורה שהוא העיקר והתכלית של יציאת מצרים, עד לחג השבועות זמן מתן תורתנו. ובעצם היו צריכים להתחיל המניין מיום טוב הראשון, אלא כדי שלא לערב זה עם זכרון נס היציאה, לכן מתחילים לספור מיום שני של פסח שהוא יום השני ליציאת מצרים, אלא משום שאין ראוי לחשבון שיתחיל מיום טוב שני של פסח, לכן התקינו לספור מקרבן הנעשה בו, והוא העומר, אבל עיקר הספירה הוא מיום היציאה ממצרים ליום קבלת התורה, והזכרת העומר הוא ליום הבאתו ולא לקרבן עצמו.

אבל לפי זה עדיין צריך טעם למה תקנו הברכה 'על ספירת העומר', כיון שהקרבנות העומר אינו עיקר לעצם המצוה של הספירה; גם, לפי דעת רוב הפוסקים הסוברים שהספירה בזמן הזה שאין לנו קרבן עומר הוא מדרבנן, זכר למקדש שהקריבו העומר (וכנראה שהחינוך בעצמו סובר כן, עיין מנחת חינוך מצוה שי). הרי מבואר מזה שבאמת עיקר מצוות הספירה יש לה שייכות עם הקרבנות העומר והבאתו דוקא, ולא רק לסימן של יום הבאתו שהוא ט"ז בניסן.

ואפשר לבאר וליתן טעם על קריאת קרבן מנחה זה בשם עומר, ועל המצוה להביאו ביום השני ליציאתנו ממצרים שהוא ט"ז בניסן, ועל זכותו הגדול של מצוות העומר שבשבילו נתן לנו את הארץ, ובכמה דורות הצילנו וגאל אותנו השם יתברך בזכות מצוות העומר, כמבואר במדרש הנזכר לעיל, ושמצוות הספירה היא לא רק ליום הבאת העומר, אלא גם לעצם מצוות הבאתו והקרבנות, וכמו שאנו מונים ומברכים על ספירת העומר, וכך וכך בעומר, ומצוה זו היא עיקר ושורש גדול באמונת השם יתברך והשגחתו הפרטית.

דאיתא כאן במדרש רבה: אמר רבי ברכיה אמר הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל, כשהייתי נותן לכם את המן הייתי נותן עומר לכל אחד ואחד מכם הדא הוא דכתיב (שמות טז, טז) "עומר לגלגולת", ועכשיו שאתם נותנים לי את העומר, אין לי אלא עומר אחד מכולכם, ולא עוד אלא שאינו של חטים אלא של שעורים, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם "והבאתם את עומר". עד כאן. וכן הוא בזהר (ג, דף צו). בזה הלשון: "אמר קודשא בריך הוא, אנא יהבית לכו מן במדברא (אני הבאתי לכם מן במדבר) מההוא אתר דאקרי שמים (מאותו מקום שנקרא שמים), דכתיב (שמות טז, ד) "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים" ואתון מקרבין קמאי שעורים" (ואתם

מקריבים לפני שעורים). עד כאן. מבואר מכאן, שהקרבת העומר יש לו קשר ויחס עם עומר המן, כי לא אמרו כן בשאר הקרבנות והמנחות שגם בהם היה שיעור עומר שהוא עשירית האיפה, ורק על הקרבת העומר אמרו כן.

גם פעולת האדם - משמיה היא

והעניין בזה הוא, כי כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, הוריד להם הקב"ה את המן יום יום עומר לגולגולת לחם מהשמים. ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר (וראו בעיניהם מי הצדיק ומי פחות, הצדיק קיבל בסמוך ממש, ופחות ממנו קיבל בריחוק מה, והרשע קיבל מחוץ למחנה), וביום השישי נתן להם לחם משנה שני העומר לאחד. ואמרו במכילתא (בשלח) ובגמרא עירובין (דף פג:): "מכאן אמרו האוכל במדה זו הרי זה בריא ומבורך פחות מכאן מקולקל במעיים, יותר מכאן הרי זה רעבתן". ובכל מקום מסעיהם וחנייתם, ירד להם המן ישר מן השמים מוכן ומזומן תיכף לאכילה, ואף שהיה מאכל גופני שטועמים בו כל הטעמים, היה גם כן מזון רוחני לחם אבירים שנבלע בכל האיברים (כמו שכתוב כל זה ביומא דף עה. עיין שם).

וכל זה בא לידם בלי שום עזר וסיוע מבן אדם אלא ישר מן השמים, והיו עוסקים בתורה ועבודת השם יתברך במנוחה ושלווה בלי שום עמל וטרח לפרנסתם ולמחייתם, ובזה ראו כולם והכירו וידעו נאמנה כי הכול בא להם מיד השם יתברך שהוא הזן ומפרנס ומכלכל אותם בכבוד ונחת; וכן התמיד הדבר ארבעים שנה במדבר הגדול והשמים באין חריש וקציר ושום צומח, כדי להשריש בלבם האמונה והבטחון החזק, כי השם יתברך הוא מהשגיח על כל בריותיו מקטנם ועד גדולם לזונם ולתת להם כל צרכיהם (ולכן ניתנה התורה דווקא לאוכלי מן שהם אוכלי הלחם האלוקי).

אבל עכשיו כשינסו לארץ, ויפנו איש איש לנחלתו ושדהו לעבדה בחרישה זריעה וקצירה ודישה וכל עבודה בשדה, והארץ תתן יכולה ועץ השדה יתן פריו ויתברך במעשה ידי, ועל ידי זה אפשר שלפי הטבע תתרופף מעט מעט האמונה ויחלש הבטחון הלוך וחסר, וכל מה שראו בעיניהם בהיותם במדבר, יעומעם במשך הזמן וישכח מלבותם, וברבות הזמן יוכל לעלות על דעת חס ושלם לומר, כי בכוח ובחיל יגבר איש, ויד חרוצים תעשיר לאסוף הון רב, וממילא ירפו ידיהם מן התורה לעשותה ארעית ומלאכתם קבע ועיקר חלילה.

צנצנת המן להזכיר חסד ה'

ומטעם זה נצטוו משה מהקב"ה ליתן צנצנת אחת מלוא העומר מן למשמרת, ככתוב בפרשת בשלח (שמות טז לב), ובימי ירמיהו כשהיה מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן ואמר להם אתם ראו את דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו. כמבואר כל זה במכילתא והובא שם ברש"י.

אולם כיון שצנצנת המן הייתה עומדת לפני ולפנים בקודש הקדשים, ולא יראה לעיני כל, גם אין בזה פעולה מעשית מצד השם שיעשה עליהם הרושם המקווה בפנותם למלאכתם בשדה וכרם - לזאת באה גם כן המצוה הזאת של העומר, וצונו בזה השם יתברך (ויקרא כג, י-יא): "כי תבאו אל הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן. והניף את העמר לפני ה' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן".

ולכוונה זו קראה התורה את הקרבן הזה בשם עומר, שיהיה לזכרון המן שהיה במדבר מדת עומר לגולגולת, וזמן הבאתו הוא ממחרת השבת שהוא ט"ז בניסן, שאז פסק המן, כמו שאמר שנאמר (יהושע ה, יא-יב): "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה. וישבת המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא". ובגמרא (קידושין דף לח.) אמרו: "בשבעה באדר מת משה ופסק המן מלידו, והיו מסתפקין ממן שבכליהם עד ט"ז בניסן", ומאז כבר התחילו לאכול מתבואת הארץ - לכן נצטוו ישראל שלא לאכול משום תבואה חדשה, גם שלא לקצור, עד אשר יביאו בט"ז בניסן את עומר ראשית קצירם אל הכהן להניפם לפני ה' (וכן הוא כחתם סופר (שו"ת ב, רלג) שכתב: "ולפי דאיתא במדרש שמיום שכלה החררה

שהוציאו ממצרים הלכו שלושה ימים בלא לחם, ואחר כך ירד המן, אם כן היה הורדת המן ביום ל"ג בעומר וראוי לעשות לזה זכר טוב", הרי שיום זה הוא פתיחת השפע מלמעלה, ופרנסה מהשמים ללומדי התורה).

תנופת העומר לומר שכולו מה'

ואמרו בגמרא (סוכה דף לז: ומנחות דף סב.) מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו [למי שארבע רוחות שלו, מצוה זו אנו עושים לשמו, כן מראה לרוחות בהנפתו - רש"י סוכה שם]. לאמר, דוה העומר של שעורים שהוציאו מן הארץ על ידי עבודה ועמל ורוב טורח ויגיעה - אנו מודים ואומרים שהוא כולו להשם יתברך בורא שמים וארץ וארבע רוחות, ורק לה' הארץ ומלוואה, וכמו עומר המן שהיה יורד מהשמים, היה כולו מיד השם יתברך, כן גם העומר הזה שאנו מקריבים, אנו מייחסים ומכירים שהוא כולם מיד ה' הוציא לחם מן הארץ להחיות בהם נפש כל חי.

ולזה הטעם באה מצוה זו ביום ט"ז בניסן שבו נפסק המן, כדי להסמיך עומר זה לעומר המן, לומר שאלו שני העומרים שניהם שוין כאחד, שהם כולם רק מיד ה', וכן שוים הם גם לעניים הזה - דכשם שבמדת המן שהוא עומר לגולגולת, אמרו בזה (עירובין דף פג:): שהאוכל במדה זו הוא בריא ומבורך, יתר על כן רעבתן, כמו כן צריך להתנהג גם באכלנו מלחם הארץ, שתהא האכילה במדה וכדי שביעה ולא כרעבתן, אלא רק במדה הנכונה להיות בריא ומבורך...

והנה במצוות קצירת העומר והבאתו והקרבתו, היו ישראל מתעסקים בו בעסק רב גדול ובעם רב, כי הרי כולם היו בירושלים בליל ט"ו באכילת הפסח, וממילא נשארו רובם גם בליל ט"ז בשעת הקצירה, שהייתה נקצרת בעסק גדול, כדאיתא במשנה (מנחות דף סה.) וגם נשארו למחרתו ביום ט"ז להקריב עולות נדבה, או מי שלא הביא ביום הראשון עולת ראייה ושלמי חגיגה, ומתוך כך נעשית בעם רב ביותר, וכן נעשה מתחילת הקצירה עד ההבאה בטורח ועמל רב כמו שאמרו כאן במדרש רבה (ויקרא רבה כח, ב): "בא וראה כמה היו ישראל מצטערין על מצות העומר, דתנינן תמן (במשנה מנחות דף סו.) קצרוהו ונתנוהו בקופה והביאוהו לעזרה והיו מהבהבין אותו באור כדי לקיים בו מצות קלי דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים בקנין ובקלחות היו חובטין אותו כדי שלא יתמעט, נותנו באבוב ואבוב היה מנוקב כדי שתהא האור שולט בו, ושטחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו, הביאוהו לרחיים של גרוסות. כל כך למה כדי להוציא ממנו עשרון שהיה מנופה ב"ג נפה". עד כאן. ולכוננה זו הייתה המצוה הזאת נעשית בעסק גדול ולא להביא עשרון מן העשוי ונגמר כבר, כמו שאר המנחות, כדי שעל ידי העסק והטורח יפעול על לבם הכוונה הרצויה העילאית של קרבן זה.

ספירת העומר השלמת קרבן העומר

ומטעם זה הטילה התורה גם כן מצוה נוספת של הספירה לעומר, כי עמדה תורה על סוף דעתו של אדם שאין די בעשיית הקרבן בעצמו - שנגמר בזמן מסוים בלילה אחת ובאיזה שעות ביום - להשפיע על האדם ולהשרישו באמונה ובטחון בכל מעשה ידי ובכל עבודתו, כי האדם הוא בעל חומר החי בעולם גשמי וחומרי, ומסובב כל מיני מונעים ומטרידים העלולים להשיכח מלבו רוממות רוח הקדושה שהשיג באותו יום התנופה - לכן הטילה התורה בזה מצוה נוספת על כל אחד ואחד מישראל, לספור ולמנות משך שבעה שבועות כל יום ויום לזה העומר, ולבטא בפיו היום כך וכך לעומר, כדי שיחדור וישתרש בפנימיות לבו ונפשו עניין זה של קרבן העומר, שהוא לזכרון עומר המן שהקב"ה פירנס אותנו ישר מן השמים בלי שום פעולה וסיוע של האדם כלל וכלל.

ומתחילים לספור מיום ט"ז בניסן שבו פסק המן, וממשיכים ברציפות לספור עד חג השבועות זמן מתן תורתנו הקדושה, אשר בזכות התורה נתן לנו הקב"ה את המן כדאיתא במכילתא (בשלח, מסכתא דויסע ב) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, וכמו כן צריכים אנו לכון דעתנו שאנחנו ניזונים רק מיד הקב"ה, כמו באותו הזמן של ירידת המן, לתכלית לימוד התורה וקיום המצוות ועבודת ה', ולעניין זה נצטוינו לספור ספירת העומר מיום ט"ז בניסן עד יום קבלת התורה....

ולפי המבואר שתכלית כוונת מצוות העומר, וכן מצוות ספירת העומר, הוא שישאל ישימו תמיד נגד עיניהם ולבם את מצבם בזמן אכילתם את המן במדבר, שהוא יסוד ושוורש האמונה והבטחון בהקב"ה, ושכל ימי חייהם יכו ויתנהגו באותן הימים, הן במזונם

ומחיייתם שיהיה במדה והסתפקות, והן לקדש עצמם בכל דבר עד שיתעלו על ידם גם כל הדברים הארציים להיותם רוחניים עילאיים, ובזה יהיו תמיד באמונה ובטחון לכלכל כל מעשיהם רק לתורה ועבודת השם, כאותו הזמן של הארבעים שנה שהיו במדבר והיו סמוכין על שולחן אביהם.

וכמבואר יובן ויונת לנו על פי זה מה שהפליגו חז"ל בזו המצוה וזכותה כל כך, עד שאמרו שבזכות מצוות העומר זכה אברהם לירש את ארץ כנען, ובזכותה זכו ישראל לירש את הארץ, והיא שהצילנו בימי גדעון, ועמדה להם בימי חזקיהו ובימי יחזקאל ובימי מרדכי ואסתר, וכמבואר כל זה בחז"ל המובאים בריש דבריננו, כי אמנם המצוה הזו הנעשית בכוונתה הרצויה ומילוי תכליתה, גדולה היא שעל ידה יזכו ישראל לירש את הארץ ולהצילם מכל צרותם ולעמוד להם לעזרתם.

מניין השבועות כנגד לחם משנה

ועל פי זה יש יתן גם כן טעם על מה שאמרו בגמרא (מנחות דף טו.) במצוות ספירת העומר מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. ולכאורה מה טעם במניין כפול. הלא ממניין הימים נדע גם מניין השבועות. וכעין שהקשו בגמרא (קידושין דף יז.) על מה שאמרו שם: כמה מעניקים לו [לעבד עברי] חמש סלעים מכל מין ומין [מצאנך מגרנך ומיקבך], שהן חמש עשרה סלעים, דברי רבי מאיר. ומקשה בגמרא: ורבי מאיר מניין אתא לאשמועינן (וכי לחשב כמה הוא חמשה עשרה באה להשמיענו המשנה?!). [בשלשה מינין של חמש הוא חמשה עשרה - רש"י], וכן כאן יש להקשות כעין זה. למה צוותה התורה למנות הימים ולכפול חשבון השבועות? אולם כפי המבואר בעניין הספירה שהוא מקושר עם עומר המן, ובירידת המן נכפל הנס בימים ובשבועות, שכל יום לקטו עומר אחד, ופעם בשבוע לקטו לחם יומיים, לחם משנה. ולכן באה המצוה למנות ימים זכר לנס של כל יום ויום, ולמנות שבועות, לזכר הנס שהיה בכל שבוע ושבוע.

נותן עיצה לעשות חיל

יש להוסיף. התורה מדגישה (דברים ח, יד-יח): "ורם לבבך ושכחת את ה' אלוך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים. המוליךך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מים מצור החלמיש. המאכלך מן במדבר אשר לא ידעון אבתיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך. ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' אלוך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל", ובתרגום: "ארי הוא יהיב לך עיצה" (כוח לעשות חיל). והיינו שיש חשש שהאדם יחשוב שכל הקורה עמו הוא מכוח מעשיו וחכמתו, ועל כן התורה מדגישה שאין למה להתגאות, כי הקב"ה נותן לך את הכוח, ואף את המחשבה לעשות חיל. שמעתי בעניין זה משל נפלא מרבי אלימלך בידרמן. משל לבחור שנפגש עם בחורה והשירדך התקדם בלא ידיעת הוריהם, והנה ב"ה הם נמצאו מתאימים זה לזה, וכעת הם רוצים לבוא בבית האירוסין, אך דא עקא שההורים אינם יודעים מהעניין כלל, וודאי יפגעו אם הם יודעו רק אחר הוורט. מה עשו החתן והכלה דנן?

פנה הבחור להוריו, ואמר להם הציעו לי לאשה את פלונית, תבררו עבורי מה הינכם אומרים על שידוך זה; הלכו וביררו ושוב עם החלטה שהבחורה מצויינת, המשפחה נפלאה, יש על מה לדבר; לאחר שהורי הבחור אישרו את השידוך, פנתה הבחורה להוריה ואמרה להם הציעו לי את בחור פלוני, מה הינכם סוברים עליו ועל משפחתו; הלכו ההורים חקרו ובדקו ושובו שהם מרוצים מהצעה זו. לאחר הסכמת שני זוגות ההורים, ישבו החתן והכלה ביניהם וסגרו את השידוך לשמחת הצדדים כולם.

לאחר האירוסין אומר החתן לכלתו: שימי לב! ההורים סבורים שבזכותם נסגר שידוך זה, ואנו יודעים שאין האמת כן, הם לא סייעו במאומה, אנו רצינו לסגור בינינו ללא ידיעתם מהשידוך. כך הוא גם בינותינו, לא אנו סגרנו את השידוך, הקב"ה הכריז ארבעים יום קודם יצירת הולד על ידי בת קול, בת פלוני לפלוני. ואנו תפקידינו לפעול להגיע לשידוך שהוכרז עליו מן השמים, ועל כן נראה לנו שאנו בחרנו לקדם שידוך זה, ולהוריד שידוך זה, לדחות את שדכן פלוני, ולבכר על פניו את שדכן אלמוני, אך זהו ככל היותנו בעולם, אנו סבורים שאנו עשינו כך, ופעלנו כך, אך האמת שהקב"ה מגלגל את העניינים ונותן לו לדמות בנפשנו שאנו עשינו ואנו פעלנו.